

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-2-4>

Ірина ДРАГАН

доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку та якості життя, Інститут демографії та проблем якості життя НАН України (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0002-6906-5000

Наталія ОРЛОВА

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Переяслав, Україна)

ORCID: 0000-0003-0785-751x

Бібліографічний опис статті: Драган, І., & Орлова Н. (2024). Державне регулювання щодо організації евакуації бізнес-структур та мінімізація військових ризиків. *Публічне управління та місцеве самоврядування*, 2, 29–35, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-2-4>

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕВАКУАЦІЇ БІЗНЕС-СТРУКТУР ТА МІНІМІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ РИЗИКІВ

Актуальність. Приділено увагу питанням державного регулювання щодо забезпечення безпеки бізнесу з його всіма виробничими процесами та результатами, а також створення безпечних умов праці, спрямованих на збереження життя та здоров'я працівників загалом в умовах впливу можливих позаштатних та надзвичайних ситуацій. Зазначено, що в історії війни РФ проти України особливе місце посідає питання евакуації. В умовах швидкого наступу ворога у лютому 2024 р. і війни, що почалася на виснаження організації евакуації стала найважливішим завданням, що безпосередньо пов'язане з виживанням країни в цей важкий період. В наслідок постійного обстрілу часто не вистачало часу для демонтажу та вивезення обладнання, тому доводилося знищувати цінне обладнання і рятувати тільки сім'ю та власне життя. Евакуація з прифронтових територій проходила за умов активних військових дій і була пов'язана з великими втратами.

Результати. Криза та військові ризики є ключовою особливістю сучасних бізнес-структур у існуючому динамічному середовищі. Ці військові ризики та кризи загрожують безперервності та стійкості роботи бізнес-структур та послаблюють їх здатність ефективно функціонувати на ринку.

Визначено, що підняті питання в статті привертають увагу вітчизняних фахівців до реальної оцінки та розробки практичних рекомендацій щодо можливості здійснення евакуації бізнесу на захід України адже промислова інфраструктура заходу не влаштовує багатьох підприємців в силу недостатнього індустріального розвитку. Відтак це сприятиме започаткуванню широкомасштабної та складної роботи щодо підвищення ефективності організації евакуації бізнес-структур та мінімізація військових ризиків за умов впливу надзвичайних ситуацій.

Рекомендовано наступне: з метою досягнення бізнесом максимальних успіхів, менеджери мають ефективно поєднувати процес розробки стратегії з вдалою її реалізацією. Таким чином, керівникам і менеджерам необхідно, спираючись на теорію циклічного розвитку, не тільки вміти правильно вибрати ту, чи іншу стратегію з подолання кризових явищ, а й мати технологію її реалізації, прогнозуючи при цьому характер і терміни кризових потрясінь, мінімізуючи негативні наслідки війни.

Ключові слова: антикризові стратегії, бізнес, військові ризики, державне дерегулювання, евакуація, надзвичайна ситуація, управління.

Iryna DRAGAN

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Senior Researcher of the Department of Spatial Development and Quality of Life, Institute for demography and life quality problems, National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-6906-5000

Nataliia ORLOVA

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-0785-751x

To cite this article: Dragan, I., & Orlova, N. (2024). Derzhavne rehuliuвання shchodo orhanizatsii evakuatsii biznes-struktur ta minimizatsiia viiskovykh ryzykiv [State regulation regarding organization of evacuation of business-structures and minimization of military risks]. *Public Administration and Local Government*, 2, 29–35, doi: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2024-2-4>

STATE REGULATION REGARDING ORGANIZATION OF EVACUATION OF BUSINESS-STRUCTURES AND MINIMIZATION OF MILITARY RISKS

Relevance. Attention is paid to the issues of state regulation to ensure the safety of business with all its production processes and results, as well as the creation of safe working conditions aimed at preserving the life and health of employees in general in the context of possible emergency and emergency situations. It is noted that in the history of the Russian Federation's war against Ukraine, the issue of evacuation occupies a special place. Given the rapid advance of the enemy in February 2024 and the war of attrition that began, the organisation of evacuation has become the most important task directly related to the survival of the country in this difficult period. Due to the constant shelling, there was often not enough time to dismantle and remove equipment, so people had to destroy valuable equipment and save only their families and their own lives. The evacuation from the frontline areas took place in the midst of active hostilities and was associated with heavy losses.

Results. Crisis and military risks are a key feature of modern business structures in the current dynamic environment. These military risks and crises threaten the continuity and sustainability of business structures and weaken their ability to function effectively in the market.

It is determined that the issues raised in the article draw the attention of domestic specialists to a realistic assessment and development of practical recommendations on the possibility of evacuating businesses to the west of Ukraine, since the industrial infrastructure of the west does not suit many entrepreneurs due to insufficient industrial development. This will facilitate the launch of large-scale and complex work to improve the efficiency of business evacuation and minimise military risks in the event of an emergency.

The following is recommended: in order for businesses to achieve maximum success, managers should effectively combine the process of strategy development with its successful implementation. Thus, executives and managers, based on the theory of cyclical development, should not only be able to choose a particular strategy for overcoming crisis phenomena, but also have a technology for its implementation, while predicting the nature and timing of crisis shocks, minimising the negative effects of war.

Key words: anti-crisis strategies, business, military risks, state deregulation, evacuation, emergency, management.

Актуальність. Забезпечення безпеки бізнесу з його всіма виробничими процесами та результатами, а також створення безпечних умов праці, спрямованих на збереження життя та здоров'я працівників загалом в умовах впливу можливих позаштатних та надзвичайних ситуацій – одне з пріоритетних завдань, якому приділяється постійна увага. Під позаштатною ситуацією (ПС) розуміється суспільно значуща подія, пов'язана з діяльністю бізнесу та створює йому репутаційні та іміджеві ризики та загрози. До позаштатних ситуацій належать: загроза або настання надзвичайної ситуації природного та техногенного характеру; терористична загроза чи терористичний акт; протиправні дії; загроза життю та здоров'ю людей.

Надзвичайна ситуація (НС) буває техногенного характеру; природного характеру; соціальні та воєнні. Визначення поняття наведено в кодексі цивільного захисту України та характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності

Враховуючи характер будівель та руйнувань, які РФ завдає авіацією у великих містах та селах України, а також специфіку та відповідальність працівників (збереження життя та здоров'я низки категорії працівників), можна зробити висновок, що підвищення ефективності систем оповіщення про загрозу та НС, а також управління евакуацією бізнесу на більш безпечні території є актуальним завданням.

Аналіз літератури та наявних підходів до визначення предмета дослідження. У галузі управління в умовах надзвичайних ситуацій проведено значну кількість досліджень. Основна увага в цих дослідженнях приділяється захисту населення та евакуації. Науково-методичні підходи до розкриття теоретичних категорій та методик оцінки безпеки підприємства, розглядається у працях вітчизняних вчених, серед яких Н. В. Бондарчук, З. С. Варналій, Т. М. Іванюта, Є. П. Картузов, М. І. Камлик, Н. С. Краснокутська, А. І. Пономаренко, О. А. Сич, О. О. Терещенко, А. В. Фесенко, В. І. Франчук, О. С. Черненко.

Метою статті є підвищення ефективності державного регулювання щодо організації евакуації бізнес-структур та мінімізація військових ризиків за умов впливу надзвичайних ситуацій. Одним із найважливіших завдань будь-якої держави є захист населення та територій від надзвичайних ситуацій, причиною яких можуть бути як природні явища, так і діяльність людини.

Результати дослідження. В історії війни РФ проти України особливе місце посідає питання евакуації. В умовах швидкого наступу ворога у лютому 2024 р. і війни, що почалася на виснаження організація евакуації стала найважливішим завданням, що безпосередньо пов'язане з виживанням країни в цей важкий період. В наслідок постійного обстрілу часто не вистачало часу для демонтажу та вивезення обладнання, тому доводилося знищувати цінне обладнання і рятувати тільки сім'ю та власне життя. Евакуація з прифронтових територій проходила за умов активних військових дій і була пов'язана з великими втратами.

Криза та військові ризики є ключовою особливістю сучасних бізнес-структур у існуючому динамічному середовищі. Ці військові ризики та кризи загрожують безперервності та стійкості роботи бізнес-структур та послаблюють їх здатність ефективно функціонувати на ринку. На протязі двох років повномасштабного вторгнення РФ знищує інфраструктуру та цивільних людей шляхом ракетних та дронівих атак. Так, ворог б'є по портовій інфраструктурі аграрного сектору, по нафтогазовій галузі і оборонних під-

приємствах. Отже, загальні збитки перевищують 63 млрд дол., втрати економіки – понад 600 млрд дол., а шкоди докільню заподіяно щонайменше на 57 млрд дол. (Лаб'як, 2024)

Безперервні зміни можливостей і загроз як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі ставлять перед бізнесом складне завдання, яке потребує швидкого реагування на ці зміни, щоб гарантувати досягнення своєї мети. Отже, зростає потреба у розробці дієвої антикризової стратегії розвитку бізнес-структур, що відповідають їхньому баченню, місії та цілям.

Антикризова стратегія розвитку формується на основі елементів антикризового управління та визначається як ряд кроків, які бізнес виконує, щоб упоратися з кризовою подією. Криза порушує діяльність господарюючих суб'єктів, загрожує завдати шкоди персоналу та споживачам, завдає шкоди репутації бізнес-структур та негативно впливає на діяльність у цілому. Процес розробки та реалізації антикризової стратегії розвитку підприємницьких структур є складним, оскільки має враховувати велику кількість різноспрямованих та взаємозалежних зовнішніх та внутрішніх факторів, сприяти досягненню цілей функціонування підприємства та узгоджуватися із загальною стратегією діяльності підприємства на ринку (Кодекс цивільного захисту України; Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями: Постанова КМУ, 2004).

Існують різні підходи до розробки антикризової стратегії. Так, Микитенко В. В., Алимов О. М. вказують на необхідність застосування «...комплексного підходу, що поєднує у собі як традиційний інструментарій стратегічного менеджменту, так і елементи проектного менеджменту» (Алимов, Микитенко, 2014); Варналій З. С., Мехед А. М. вказують на теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (Варналій, Мехед, 2022); Демешок О. із цією метою використовує результати стратегічного SWOT-аналізу (Демешок, 2014); Микитенко В. В. пропонує методичний підхід до розробки антикризових стратегій, що базується на аналізі стратегічної відповідності динаміки розвитку ключових організаційних компетенцій швидкості зміни конкурентного ландшафту з використанням GAP-аналізу (Драган, Микитенко, 2020). Таким чином, існує значна кількість наукових розробок, що стосуються процесу розробки антикризової стратегії, в яких, однак, не враховується різноплановість та специфіка функціонування бізнес-структур. Стратегічний портфель антикризових стратегій розвитку бізнес-структур є ієрархічною системою

взаємопов'язаних стратегій залежно від рівня кризостійкості як в цілому по підприємству, так і в розрізі окремих її функціональних складових, що забезпечує стабільні стійкі позиції підприємства на ринку.

Головний акцент при цьому необхідно робити на стратегічну спрямованість у досягненні пріоритетних цілей бізнесу у напрямку забезпечення ефективного функціонування за умов виникнення можливих кризових явищ.

Стратегічний портфель антикризових стратегій має забезпечити: збалансоване узгодження інтересів між вхідними ресурсами підприємства, потенціалом кризостійкості та результатами його діяльності; утримання позицій на ринку, а також стабільне функціонування підприємства у разі будь-яких економічних, політичних та соціальних змін у країні; швидке та ефективне реагування на значні зміни довкілля, ґрунтуючись на раніше розроблені альтернативи, що передбачають різні перетворення в цій галузі залежно від обставин, що складаються; здатність підприємства з найменшими втратами адаптуватися до зміни параметрів зовнішнього середовища та обурення внутрішнього середовища, адекватно реагуючи на їхній вплив.

У зв'язку з цим у статті запропоновано ситуаційно-матричний підхід до розробки антикризової стратегії розвитку бізнес-структур, який базується на використанні матричного інструментарію на корпоративному, бізнес- та функціональному рівні, що дасть змогу забезпечити комплексний підхід до підвищення ефективності антикризового управління підприємства залежно від кризової ситуації, що склалася.

Так, на корпоративному рівні запропоновано використати матрицю «рівень кризостійкості / рівень впливу макросередовища» вибору антикризової стратегії розвитку бізнес-структур.

Бізнес-рівень характеризується формуванням оптимальної стратегії поведінки бізнес-структур на основі теорії ігор у кризових умовах.

На функціональному рівні необхідно скористатися матрицею «рівень кризостійкості / рівень впливу макросередовища» вибору антикризової стратегії розвитку бізнес-структур.

Стратегії нижнього рівня підтримують і доповнюють стратегію вищого рівня та роблять свій внесок у досягнення цілей на найвищому рівні. Усвідомлення управліннями та персоналом рангу антикризової стратегії в ієрархії стратегій підприємства, а саме значущості антикризової стратегії для виведення бізнесу з кризи, сприятиме прискоренню реалізації антикризових заходів, зменшить опір до змін та військові ризики.

Антикризова стратегія на корпоративному рівні – це стратегія, що стосується діяльності бізнес структур загалом, яка розробляється вищим керівництвом для реалізації місії та загальних стратегічних цілей підприємства для отримання на цій основі стійких конкурентних переваг. У рамках нашої статті слід зазначити, що корпоративна стратегія щодо впливу на об'єкт управління є глобальною, за тривалістю – довгостроковою та комплексною щодо здійснення процесу змін.

Розробка антикризової стратегії на корпоративному рівні передбачає побудову матриці «рівень кризостійкості / рівень впливу макросередовища», що визначає спрямованість стратегічних дій бізнес-структур.

Стратегія виживання використовується в умовах критичного рівня кризостійкості підприємства та негативного впливу макросередовища на діяльність підприємства та спрямована насамперед на скорочення всіх видів витрат, оптимізацію внутрішніх бізнес-процесів, відновлення фінансової стійкості. Слід зазначити, що стратегія стабілізації використовується у разі якщо підприємство діє в умовах сильного негативного впливу факторів макрооточення або кризового внутрішнього стану. Вона зосереджує увагу на найбільш критичних аспектах діяльності підприємницьких структур з метою розробки програми негайного реагування.

Стратегія адаптації передбачає постійне коригування своєї діяльності з метою пристосування внутрішніх характеристик до зовнішніх умов, що змінюються. Стратегія зростання спрямована на зміцнення своєї стійкості до кризи та розробку перспективних напрямів розвитку бізнес-структури в умовах позитивного впливу факторів макросередовища.

Залежно від існуючої ситуації на підприємстві рекомендується використовувати один із трьох можливих підходів до практичного здійснення стратегії стабілізації: економія та найбільш економне використання всіх видів ресурсів з активним наміром швидкої стабілізації системи господарювання; позитивні зрушення в обсягах та ефективності збуту з перспективою на певне поживлення підприємницької діяльності; обґрунтована стабілізація економічної ситуації, за якої стають необхідні довгострокові науково-технічні та соціально-економічні програми для досягнення стійкої ринкової позиції фірми.

Стратегія економії може бути використана в тих випадках, коли скорочення масштабів діяльності в роботі підприємства передбачено та контролюється керівництвом бізнес-структур, або якщо починається непередбачене

скорочення основних показників економічної діяльності (обсягу продажів, прибутку, рентабельності).

Адаптаційні антикризові стратегії можуть бути внутрішніми чи зовнішніми (Драган, Драган, 2023). Зовнішня стратегія адаптації спрямована на пристосування і коригування тактичних заходів відповідно до умов впливу зовнішнього середовища, що змінюються. Внутрішня стратегія адаптації заснована на розвитку власних можливостей, ресурсів та потенціалу та зміцненні позицій на ринку.

Основними напрямками реалізації внутрішньої антикризової стратегії адаптації можуть бути: створення системи спостереження та моніторингу зовнішнього середовища для зниження його невизначеності; створення запасів та резервів для протидії можливим кризовим напрямам в оточенні бізнес-структур; реструктуризація підприємства, проведення організаційних змін, скорочення чи оптимізація чисельності працівників; розробка програми маркетингових заходів щодо згладжування можливих коливань попиту на товари та послуги.

До основних напрямів зовнішньої антикризової адаптації бізнес-структур відносяться: укладання довгострокових контактів на постачання товарів та надання послуг із постачальниками та іншими зацікавленими особами; активізація маркетингової діяльності посилення конкурентних позицій на ринку, формування лояльного кола споживачів; посилення репутаційних переваг підприємницької структури за рахунок розробки та реалізації заходів щодо формування сприятливого іміджу.

Для цього рекомендується здійснення таких заходів: фінансова сфера: створення умов жорсткої економії витрат матеріальних ресурсів, обмеження до виправданого мінімуму процесу інвестування; залучення нових банківських кредитів (бажано на пільгових умовах); централізоване здійснення фінансових операцій; закриття збиткових напрямів діяльності; маркетингова політика – перегляд товарного асортименту та її оптимізація, скорочення рівнів руху товару і перехід на прямі поставки продукції, укладання контрактів із безпосередньо виробниками товарів, гнучка цінова політика; раціоналізація бізнес-процесів підприємства; у сфері менеджменту – перегляд методів управління, перегляд співвідношення централізації та децентралізації управлінських рішень на більш централізованого проведення необхідних кадрових змін із урахуванням можливого скорочення чисельності працівників. Зазначимо, що стратегія виживання є недовгочасною і розра-

хована на короткий період до виходу підприємства зі стану кризи, оскільки не відповідає економічним інтересам керівництва та персоналу бізнес-структур.

Слід зазначити, що при реалізації антикризової стратегії корпоративного рівня підприємствам потрібне посилення кризостійкості за рахунок синергетичного ефекту, що формується на основі взаємодії економічних факторів макросередовища підприємства, покупців, середовища безпосереднього оточення та зацікавлених осіб, а також управління, що передбачає дослідження організаційної структури управління, розподіл прав та обов'язків, відповідальності, процедур управління та комунікаційних процесів.

Для створення максимально можливого синергетичного ефекту діяльності підприємства в умовах кризи потрібно використовувати концепцію "критичних точок", згідно з якою слід виділити із сукупності елементів середовища найбільш важливі, які дають уявлення про масштаби кризових явищ.

Такими критичними точками можуть бути: при реалізації антикризової стратегії зростання: обсяги збуту, частка ринку, обсяг прибутку; при реалізації антикризової стратегії стабілізації: рівень рентабельності продажів, рівень рентабельності власного капіталу, інноваційна активність; при реалізації антикризової стратегії виживання: рівень витрат, оборотність товарних запасів; при реалізації антикризової стратегії адаптації: ресурсовіддача, продуктивність праці працівників.

Антикризова стратегія бізнес-рівня заснована на використанні теорії гри з природою, знаходження компромісного рішення та складання зведеної платіжної матриці залежно від варіанта антикризової поведінки бізнес-партнерів. Згідно з класичними уявленнями теорії ігор, противник може бути розумний, який бажає виграти (конкуренти, ігри з розумним противником), або байдужий (природно-економічні фактори зовнішнього середовища, так звані ігри з природою).

Розробка антикризової стратегії на функціональному рівні враховує динаміку зміни стану кризостійкості бізнес-структур і ґрунтується на використанні параметрів «рівень кризостійкості» та «рівень стабільності бізнесу» у розрізі ринкової, економічної, фінансової, маркетингової, управлінської та технологічної кризостійкості.

Антикризова стратегія на функціональному рівні визначає перспективні напрямки діяльності бізнес-структур з основних бізнес-процесів. Слід зазначити, що функціональні стратегії

є локальними за широтою охоплення об'єкта і концентрованими характером спрямованості на об'єкт впливу. Антикризова стратегія на функціональному рівні, підтримуючи корпоративну та бізнес-стратегію, підпорядковує функціональні системи бізнес-структури (фінанси, маркетинг, організацію управління, технології та ін.) Досягнення спільних цілей. Вона зосереджує всю сукупність ресурсів та можливостей потенціалу кризостійкості, забезпечуючи реалізацію основних стратегій.

Стратегія превентивного реагування на кризові ситуації передбачає здійснення постійного моніторингу стану підприємства та розробку прогнозних показників з метою своєчасного виявлення та запобігання виникненню кризових ситуацій або підготовки до них з метою мінімізації наслідків кризи. Стратегія адаптивного реагування спрямована на зміцнення потенціалу кризостійкості бізнес-структур за рахунок коригування відповідних стратегій (фінансової, маркетингової, технологічної та ін.)

Тактичні (оперативні) заходи виходу з кризи включають визначення поточних втрат, виявлення внутрішніх резервів, залучення фахівців, зміну персоналу, залучення кредитів, посилення дисципліни тощо. Отже, реалізація антикризових стратегій корпоративного рівня передбачає розробку загальних антикризових цілей, прогнози розвитку бізнес-структур, бенчмаркінг, реінжиніринг бізнес-процесів. У процесі реалізації антикризової стратегії на бізнес-рівні потрібна ретельна діагностика взаємодії з бізнес-партнерами організації та оцінка конкурентоспроможності бізнес-структур. В умовах кризи кожне підприємство унікальне, тому процес обґрунтування та реалізації стратегії для кожного з них буде індивідуальним і залежатиме не тільки від зовнішнього та внутрішнього середовища, а й від їхньої взаємодії.

З огляду на це ефективність функціонування підприємства визначається тим, наскільки ефек-

тивно керівники розробляють та реалізують антикризову стратегію. Так, окремі підприємства розробляють досить сильні стратегії, але не можуть успішно втілити їх у практику, інші навпаки – створюють посередні стратегії, але досить ефективно реалізують їх на практиці.

Висновки. Підсумовуючи репрезентацію вихідних методологічних і методичних засад формалізації антикризових стратегій розвитку бізнес-структур унаслідок повномасштабного вторгнення, слід зазначити, що насамперед вона має сприяти підвищенню рівня їх конкурентоспроможності та підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Підняті питання в статті привертають увагу вітчизняних фахівців до реальної оцінки та розробки практичних рекомендацій щодо можливості здійснення евакуації бізнесу на захід України адже промислова інфраструктура заходу не влаштовує багатьох підприємців в силу недостатнього індустріального розвитку. Відтак це сприятиме започаткуванню широкомасштабної та складної роботи щодо підвищення ефективності організації евакуації бізнес-структур та мінімізації військових ризиків за умов впливу надзвичайних ситуацій.

Саме з цією метою можна рекомендувати наступне: з метою досягнення бізнесом максимальних успіхів, менеджери мають ефективно поєднувати процес розробки стратегії з вдалою її реалізацією. Отже, чим краще продумана антикризова стратегія і що реальніше її впровадити в діяльність, то більше у суб'єкта економічної діяльності шансів на сильну ринкову позицію. Таким чином, керівникам і менеджерам необхідно, спираючись на теорію циклічного розвитку, не тільки вміти правильно вибрати ту чи іншу стратегію з подолання кризових явищ, а й мати технологію її реалізації, прогнозуючи при цьому характер і терміни кризових потрясінь, мінімізуючи негативні наслідки війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алимов О.М., Микитенко В. В. Інваріантні виміри теорії політичної економії та практики управління в контексті реалізації технології цілеорієнтованого формування потенціалу сталого розвитку України. *Економіст: міжнародний економічний науковий та громадсько-політичний журнал*. 2014. № 4. С. 6–12.
2. Варналії З. С., Мехед А. М. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Випуск 32. С. 203–211.
3. Демешок О. О. Міжсистемна взаємодія та управлінські регулятиви: моделі геометричної економетрики нестійкого розвитку промисловості України [Електронний ресурс] *Економіка. Управління. Інновації: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis. (дата звернення: 20.05.2024 р.).
4. Драган І.В., Драган І.О. Державна політика розвитку нафтопереробної галузі в умовах мінливого зовнішнього середовища України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 15. С. 104–109.

5. Драган І. В., Микитенко В. В. Управління природо-ресурсними активами в умовах нарощення глобальних загроз і ризиків. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 1. С. 78–88.
6. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства Київ: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
7. Кодекс цивільного захисту України *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2013, № 34–35, ст. 458.
8. Лаб'як І. Два роки великої війни: головні здобутки і втрати України, криваві теракти РФ і головні цифри боротьби, що триває. Ексклюзив ТСН. [Електронний ресурс]. URL: <https://tsn.ua/exclusive/dva-roki-velikoyi-viyni-golovni-zdobutki-i-vtrati-ukrayini-2520097.html> (дата звернення: 20.06.2024 р.).
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 року № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF/print> (дата звернення: 22.06.2024 р.).

REFERENCES:

1. Alymov, O.M., & Mykytenko, V. V. (2014). Invariantni vymiry teorii politychnoi ekonomii ta praktyky upravlinnia v konteksti realizatsii tekhnolohii tsileorientovanoho formuvannia potentsialu staloho rozvytku Ukrainy [Invariant dimensions of the theory of political economy and management practice in the context of implementation of the technology of goal-oriented formation of the potential of sustainable development of Ukraine]. *Ekonomist: mizhnarodnyj ekonomichnyj naukovyj ta hromads'ko-politychnyj zhurnal*. vol 4. pp. 6–12 [in Ukrainian].
2. Varnalii, Z., & Mekhed A. (2022). Teoretyko-metodychni pidkhody do otsinky finansovoi bezpeky subiektiv pidpriemnytstva [Theoretical and methodological approaches to the assessment of financial security of business entities]. *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava. Seriya ekonomichna. Seriya iurydychna*. vol. 32. pp. 203–211 [in Ukrainian].
3. Demeshok, O. O. (2014). Mizhsystemna vzaiemodiia ta upravlinski rehuliatyvy: modeli heometrychnoi ekonometryky nestiikoho rozvytku promyslovosti Ukrainy [Intersystem interaction and management regulations: models of geometric econometrics of unsustainable development of the industry of Ukraine]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii: elektronne naukove fakhove vydannia*. [Online], vol. 1. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis. (Accessed 20.05.2024) [in Ukrainian].
4. Drahan, I.V., & Drahan, I.O. (2023). Derzhavna polityka rozvytku naftopererobnoi haluzi v umovakh minlyvoho zovnishnoho seredovyscha Ukrainy [State policy for the development of the oil refining industry in the conditions of the changing external environment of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. vol. 15. pp. 104–109 [in Ukrainian].
5. Drahan, I. V., & Mykytenko V. V. (2020). Upravlinnia pryrodo-resursnyimi aktyvamy v umovakh naroshchennia hlobalnykh zahroz i ryzykiv [Management of natural resource assets in conditions of increasing global threats and risks]. *Ekonomichnyj dyskurs*. vol. 1. pp. 78–88 [in Ukrainian].
6. Ivaniuta, T., & Zaichkovskiy, A. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of the enterprise]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 256 s. [in Ukrainian].
7. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. [Civil Protection Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady* (VVR), 2013, vol. 34–35, st.458 [in Ukrainian].
8. Labiak, I. (2024). Dva roky velykoi viiny: holovni zdobutky i vtraty Ukrainy, kryvavi terakty RF i holovni tsyfry borotby, shcho tryvaie. Eksklyuzyv TSN [Two years of the great war: the main gains and losses of Ukraine, the bloody terrorist attacks of the Russian Federation and the main figures of the ongoing struggle. Exclusive TSN]. [Online], Retrieved from: <https://tsn.ua/exclusive/dva-roki-velikoyi-viyni-golovni-zdobutki-i-vtrati-ukrayini-2520097.html> (Accessed 20.06.2024) [in Ukrainian].
9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 bereznia 2004 roku № 368 «Pro zatverdzhennia Poriadku klasyfikatsii nadzvychnykh sytuatsii za yikh rivniamy». [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 368 of 24 March 2004 “On approval of the Procedure for the classification of emergency situations by their levels”] [Online], Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF/print> (Accessed 22.06.2024) [in Ukrainian].